

PROGRAM FÖR HÅLLBAR MILJÖ

2020-2030

Antagen av kommunfullmäktige 2020-08-27 § 67
Reviderat av kommunfullmäktige 2024-09-26 § 57

Innehåll

4	Förord
5	Inledning
6	Vår vision - den hållbara kommunen för hela livet
7	Vad styr det strategiska miljöarbetet?
8	Vad är programmet för hållbar miljö?
10	Mål på olika nivåer
12	Prioritetsordning för kemikalier
14	Mål - och indikatorer

Förord

I Habo kommun jobbar vi med utgångspunkt i vår vision ”Habo kommun – den hållbara kommunen för hela livet”. Habo kommun ska vara hållbar såväl ekonomiskt och socialt, men även miljömässigt. Det är viktigt att vi arbetar aktivt med miljö- och hållbarhetsfrågor för att kunna lämna över en välmående kommun till kommande generationer, och för att Habo ska vara en bra kommun att växa upp, driva företag och leva i. Habo kommun ska därför vara aktiv i miljöarbetet och hållbarhetsperspektivet ska genomsyra all kommunal verksamhet.

Jag gläder mig åt att se att det finns ett driv i kommunen för att arbeta med miljö- och hållbarhet. Det har redan gjorts och görs många insatser som vi i kommunen ska vara stolta över - men vi ser också att vi kan göra mera.

Det arbete som har gjorts har lagt en bra grund och vi jobbar systematiskt vidare med ständiga förbättringar. Det är viktigt för oss att nå ut till alla i kommunen – invånare, föreningar, organisationer och

företag – med det arbete som görs, och därigenom sprida såväl information som goda exempel. Kommunens verksamheter och bolag har olika uppdrag och förutsättningar, men gemensamt är ansvaret för miljön, klimatet och människors hälsa.

Ett miljöprogram kan inte lösa alla miljöproblem, men visar vilka miljö- och hållbarhetsfrågor vi sätter fokus på och som vi kommer arbeta med under de närmsta åren. En grundsten i allt miljöarbete ska vara att skapa förutsättningar för ett hållbart samhälle.

Tillsammans skapar vi Habo kommun – den hållbara kommunen för hela livet!

Kommunstyrelsens ordförande

Susanne Wahlström
Susanne Wahlström

Inledning

Dagens handlingar påverkar vår planet jorden och det vi gör idag påverkar kommande generationers förutsättningar till ett bra liv. Därför måste vi med samlade krafter förvalta vår miljö och minska vår miljö- och klimatpåverkan för att skapa förutsättningar för en hållbar framtid.

Vi står idag inför ett flertal globala utmaningar och för att lösa dessa krävs insatser från alla håll, både på global och lokal nivå. Habos miljöarbete är en del av något större och detta ger oss stora möjligheter. Som kommun har vi chansen att föregå med gott exempel i vårt dagliga arbete och dessutom skapa möjligheter för boende och verksamma i vår kommun att leva mer hållbart. Genom ett aktivt miljöarbete visar vi att vi är en ansvarstagande, engagerad och attraktiv kommun.

Vi vill sprida kunskap och information för att skapa engagemang och uppmuntra till delaktighet. Kommunen, kommuninvånare, näringsliv och föreningar spelar alla en viktig roll i miljöarbetet. För att klara vår tids stora utmaningar behöver vi hjälpas åt.

I Habo kommun ska det vara enkelt att göra rätt och det ska finnas goda möjligheter till ett hållbart liv och verkande. Med det här programmet för hållbar miljö höjer vi ambitionsnivån och tar ett steg framåt i vårt miljöarbete.

Vår vision - den hållbara kommunen för hela livet

I Habo kommun ska alla få plats och känna sig välkomna oavsett ålder, etniskt ursprung, kön eller religion. Oavsett när i livet och hur livssituationen ser ut, vill vi att vår kommun ska vara hållbar och inkluderande – en kommun där människor vill växa upp och leva i. Detta gäller såväl de människor som bor och arbetar här, som de som besöker vår kommun, och de företag och organisationer som finns etablerade här.

Habo kommun ska vara hållbar. Vi vill hushålla med de resurser vi fått och använda dem på bästa sätt. Vi ska ta ansvar för och ta väl hand om vår miljö, ekonomi och andra resurser på ett sätt som gör att kommunen kan fungera väl idag – och skapa goda möjligheter för kommande generationer.

För Habo kommun innebär hållbar utveckling att värna om människor och deras olika förutsättningar, att minimera den negativa påverkan på planeten, att hushålla med de resurser vi fått och använda dem på bästa sätt samt att främja ekonomisk hållbarhet. Hållbar utveckling är en grundläggande förutsättning för en positiv samhällsutveckling.

I Habo kommun ska visionen ”den hållbara kommunen för hela livet” genomsyra kommunens alla verksamheter och utgöra färdriktningen i allt arbete som vi utför.

Detta innebär att vi ska bidra till en miljömässigt hållbar utveckling genom att vi:

- agerar och planerar långsiktigt genom att beakta miljöhänsyn i våra beslut i nämnder, bolag och styrelser,
- förstår miljökonsekvenserna av vårt agerande och tar ansvar för den miljöpåverkan som uppstår i vårt dagliga arbete,
- effektiviserar vår resursanvändning och utgår från de planetära resurser vi har och verkar för att inte överskrida dessa,
- skapar möjligheter och uppmuntrar medarbetare, kommuninvånare, näringsliv och föreningar till ett aktivt miljö- och hållbarhetsarbete med fokus på förbättringsarbete och miljömedveten livsstil.

Vad styr det strategiska miljöarbetet?

Vår vision om den hållbara kommunen för hela livet genomsyrar allt vårt arbete och vägleder den dagliga verksamheten. Kommunens strategiska miljöarbete omfattar alla dimensioner av hållbar utveckling och bygger på Agenda 2030 med de globala hållbarhetsmålen, de nationella/regionala miljömålen och lokala mål samt den nationella klimatanpassningsstrategin.

Habo har ett antal styrande dokument för den kommunala verksamheten och vi arbetar utifrån olika strategier, planer och program beroende på sakfrågan.

Programmet för hållbar miljö tangerar bland annat kommunens budget, översiktsplan och detaljplaner, kemikalieprogram, vatten- och avloppsplan, näringslivsstrategi, kostpolitiska programmet samt policy för inköp och upphandling. Avfallsplan för Habo, Jönköping och Mullsjös kommuner är en annan relevant plan. Även kommunens tillsynsplaner är relevanta.

Programmet för hållbar miljö har även gemensamma beröringspunkter med externa dokument, så som nationella och regionala strategier och åtgärdsprogram, klimat- och energistrategi för Jönköpings län och regional utvecklingsstrategi för Jönköpings län. Även lagstiftning på olika nivåer är relevant.

Programmet för hållbar miljö är också en del av kommunens övergripande styrmodell och innefattas i kommunfullmäktiges grunduppdrag.

Målet är att programmet för hållbar miljö och de andra styrande dokumenten ska verka i samma riktning.

Vad är programmet för hållbar miljö?

Programmet för hållbar miljö pekar ut riktningen för Habo kommuns miljöarbete och visar vad vi ska göra på lokal nivå för att nå de globala hållbarhetsmålen samt de 14 nationella miljökvalitetsmål som är aktuella för kommunen. Genom att följa program för hållbar miljö bidrar Habo kommun till att uppnå de globala hållbarhetsmålen, beslutade av FN, samt nationella och regionala miljömål.

Programmets fokus ligger på miljömässig hållbarhet. Därför har Habo kommun identifierat de fem globala hållbarhetsmål och de fem nationella miljömål som är mest angelägna för att nå en miljömässigt hållbar utveckling. Programmet innehåller fyra fokusområden, som har en stark koppling till de globala hållbarhetsmålen och de nationella miljömål som är relevanta för Habo kommun. Under respektive fokusområde finns riktlinjer, mål och indikatorer.

Programmet omfattar främst kommunens verksamheter och helägda bolag, men i vissa delar även kommuninvånare, företag och föreningar inom kommunens geografiska område. Tre av fokusområdena riktar sig till förtroendevalda, chefer och medarbetare inom kommunens verksamheter och helägda bolag. Det gäller fokusområde: 1 En klimatsmart kommun, fokusområde 2 Hållbar konsumtion och produktion och fokusområde 3 Hållbart nyttjande av natur, vatten och mark. Fokusområde 4 Utbildning, kommunikation och engagemang riktar sig även till kommuninvånare, företag och föreningar inom kommunens geografiska område.

Programmet fungerar som ett styrdokument för kommunens verksamheter och helägda bolag. Programmet utgör underlag för verksamhetsplanering och alla kommunala verksamheter och helägda bolag har ett gemensamt ansvar för att vidta åtgärder och driva ett arbete som bidrar till programmets måluppfyllnad.

För att nå programmets ambitiösa målsättning behövs mod, innovation, stor kreativitet och bred samverkan. Alla insatser är betydelsefulla.

Hur genomför vi programmet för hållbar miljö?

Kommunens verksamheter och helägda bolagen ansvarar själva för att ta fram årliga handlingsplaner, som kan bidra till måluppfyllelsen av programmet. Handlingsplanerna ska förankras i nämnderna och helägda bolagen. Detta görs utifrån varje verksamhets möjlighet att påverka utvecklingen. Utgångspunkten är att det finns många olika sätt att nå programmets mål och att alla kan bidra.

Ansvar och finansiering

Kommunstyrelsen ansvarar för programmet, dess uppföljning och översyn. Kommunen har en styrgrupp för strategiskt hållbarhetsarbete, där strategiska frågor hanteras. Detta ger arbetet en bra politisk förankring i ärenden där det krävs politiska beslut.

Kommunens verksamheter och helägda bolag finansierar åtgärder och aktiviteter i handlingsplaner inom befintlig budget och i ordinarie budgetprocess. Att bedriva förbättringsarbetet genom olika projekt och med hjälp av miljömålspotten kan ge ytterligare möjligheter till finansiering.

Miljömålspotten

Genom det föregående miljöprogrammet skapade Habo kommun den så kallade miljömålspotten. Miljömålspotten kommer att finnas kvar kopplad även till detta program.

I miljömålspotten finns öronmärkta pengar till förfogande för de kommunala verksamheterna och bolagen för att genomföra åtgärder som bidrar till programmets mål. Syftet med miljömålspotten är att öka möjligheterna och incitamenten för att genomföra miljörelaterade åtgärder.

Miljömålspotten ligger centralt under kommunstyrelsen och administreras av styrgruppen för det strategiska hållbarhetsarbetet. Storleken på miljömålspotten bestäms av kommunstyrelsen i samband med ordinarie budgetprocess.

Utbildning, kommunikation & engagemang

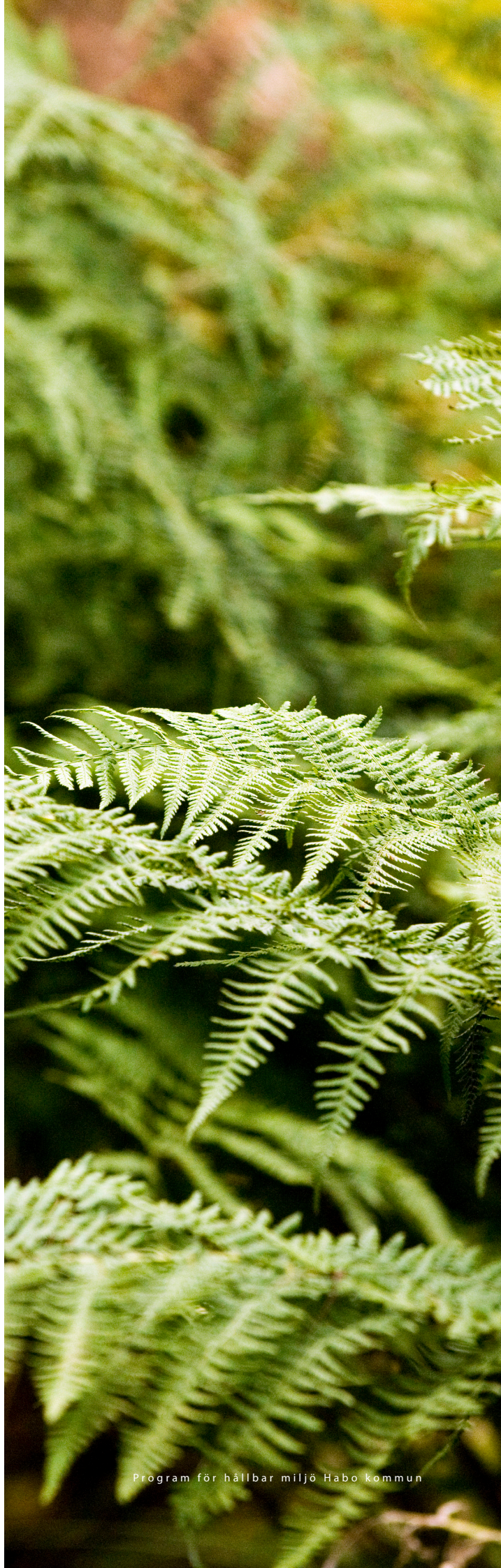
Utbildning, kommunikation och engagemang är en förutsättning för måluppfyllelse och genomförande av program för hållbar miljö. Utbildning och kommunikation kring de globala hållbarhetsmålen, de nationella miljö kvalitetsmålen och kommunens eget program är en avgörande förutsättning för att utvecklingen ska gå åt rätt håll. En bred samverkan mellan kommunen, kommuninvånare, näringsliv och föreningar är av stor betydelse. Genom ett stort engagemang kan kommunens utveckling bli miljömässigt hållbar.

Hållbarhetsutbildning

En webbaserad grundläggande hållbarhetsutbildning som riktar sig såväl till förtroendevalda, chefer och medarbetare som till alla boende och verksamma i kommunen finns på Habo kommuns webbplats. Den är framtagen i samarbete med länsstyrelsen och flera andra kommuner i länet.

Uppföljning

Att driva miljöarbetet och dess utveckling framåt är ett långsiktigt arbete. Kommunens verksamheter och helägda bolagen följer upp genomförandet av programmet tertialvis och tar fram årliga handlingar, som förankras i nämnderna och bolagen. Kommunstyrelsen följer årligen upp de beslutade målen och indikatorerna för att följa hur arbetet utvecklas och redovisar resultatet i kommunens årsredovisning. Kommunstyrelsen ansvarar också för att en översyn görs och att programmet revideras vid behov, minst en gång per mandatperiod.

Mål på olika nivåer

Globala mål för hållbar utveckling

År 2015 beslutade världens ledare genom FN om ett gemensamt arbetssätt för hållbar utveckling i världen. Det fick namnet Agenda 2030 och innehåller 17 globala mål och 169 delmål. Målen ska bland annat bidra till att avskaffa extrem fattigdom, minska ojämlikheter och orättvisor i världen, främja fred och rättvisa och lösa klimatkrisen. Flera av målen kretsar kring miljödimensionen av hållbar utveckling, till exempel att hejda förlusten av biologisk mångfald och bekämpa klimatförändringarna.

Hållbar utveckling – vad innebär det?

Hållbar utveckling är utveckling som tillgodoser dagens behov utan att äventyra kommande generationers möjligheter att tillgodose sina behov, utifrån ett miljömässigt, socialt och ekonomiskt perspektiv.

Vi ärver inte jorden från våra föräldrar. Vi lånar den från våra barn. - Antoine de Saint-Exupéry

Parisavtalet är ett internationellt avtal kopplat till FN:s klimatkonvention. Det trädde i kraft i november 2016 och handlar om att minska utsläppen av växthusgaser samt att stödja de som drabbas av klimatförändringarnas effekter.

I Parisavtalet slås fast att den globala temperaturökningen ska hållas väl under 2 grader och att man ska sträva efter att begränsa den till 1,5 grader. Avtalet innebär också att länder successivt ska skärpa sina åtaganden och förnya eller uppdatera dessa vart femte år. Avtalet erkänner även vikten både av anpassning och av att undvika samt hantera de skador och förluster som klimatförändringarna ger upphov till.

Nationella och regionala miljö kvalitetsmål

Det övergripande målet för miljöarbetet i Sverige är att till nästa generation lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen är lösta. Detta ska ske utan att orsaka ökade miljö- och hälsoproblem utanför Sveriges gränser. För att driva miljöarbetet framåt

har Sverige antagit 16 nationella miljö kvalitetsmål. Av dessa är 14 aktuella för Jönköpings län och därmed Habo kommun.

Sverige har ett nationellt klimatomål som innebär att Sverige senast år 2045 inte ska ha några nettoutsläpp av växthusgaser till atmosfären, för att därefter uppnå negativa utsläpp. Att inte ha några nettoutsläpp av växthusgaser betyder i det här fallet att utsläppen av växthusgaser från verksamheter i Sverige ska vara minst 85 procent lägre år 2045 än utsläppen år 1990.

Jönköpings län har även målsättningen att vara ett klimatsmart ”plusenergilän” 2045. Klimatsmart innebär att vi i länet arbetar aktivt både med att minska våra utsläpp av växthusgaser och att anpassa vårt samhälle till de klimatförändringar som sker. I strategin finns övergripande mål:

- Senast 2045 är de totala utsläppen av växthusgaser från Jönköpings län lägre än 1 ton per invånare och år.
- Senast 2045 producerar Jönköpings län mer energi än vi använder. Energin vi producerar är förnybar och mängden är minst 10 000 GWh/år.

Lokala fokusområden

Habo kommun har gjort ett urval bland de globala hållbarhetsmålen och nationella miljömålen. De valda målen utgör grunden i kommunens program för hållbar miljö. Utifrån målen har kommunen skapat fyra fokusområden, som visar prioriteringarna för miljöarbetet.

Följande globala hållbarhetsmål är prioriterade:

- God hälsa och välbefinnande
- Hållbar energi för alla
- Hållbara städer och samhällen
- Hållbar konsumtion och produktion
- Bekämpa klimatförändringarna
- Ekosystem och biologisk mångfald.

Kommunen har valt ut följande nationella miljömål:

- Begränsad klimatpåverkan
- Giftfri miljö
- God bebyggd miljö
- Levande sjöar och vattendrag
- Grundvatten av god kvalitet

De fyra fokusområdena presenteras mer utförligt under ”Mål och indikatorer”.

1. En klimatsmart kommun
2. Hållbar konsumtion och produktion
3. Hållbart nyttjande av natur, vatten och mark
4. Utbildning, kommunikation och engagemang

Många miljöproblem är globala medan lösningarna ofta kan vara lokala. Det vi gör i vår vardag är ett viktigt bidrag till en positiv utveckling. Även enkla handlingar kan ge stor nytta när vi är många som hjälps åt.

Prioritetsordning för kemikalier

Mot bakgrund av kemikalielagstiftning, såväl EU-rätt som nationell lagstiftning, globala hållbarhetsmål och enligt processer och rutiner i digitalt systemstöd för kemikaliehantering ska kommunens verksamheter och de kommunala bolagen följa denna prioritetsordning när produkter ska fasas ut och/eller ersättas:

1. Ämnen som är särskilt farliga finns på kandidatförteckningen i enlighet med REACH-lagstiftningen. Dessa ämnen kan medföra allvarliga och bestående effekter på människors hälsa och på miljön. Det rör sig om ämnen som är cancerframkallande, skadar arvsmassa, stör fortplantningsförmågan, är långlivade, bioackumulerande och toxiska eller har andra särskilt farliga egenskaper som anses lika allvarliga som de ovan till exempel hormonstörande egenskaper
2. Ämnen som är misstänkt cancerframkallande, skadar arvsmassa, stör fortplantningsförmågan
3. Miljöfarliga ämnen
4. Hormonstörande ämnen
5. Allergiframkallande ämnen

Globala hållbarhetsmål

Sveriges miljömål

Fokusområden

<p>En klimatsmart kommun</p> <ul style="list-style-type: none"> • Riktlinjer • Mål • Indikatorer 	<p>Hållbar konsumtion & produktion</p> <ul style="list-style-type: none"> • Riktlinjer • Mål • Indikatorer 	<p>Natur, vatten & mark</p> <ul style="list-style-type: none"> • Riktlinjer • Mål • Indikatorer 	<p>Utbildning, kommunikation & engagemang</p> <ul style="list-style-type: none"> • Riktlinjer • Mål • Indikatorer
---	---	--	--

Mål - och indikatorer

Fokusområde 1: En klimatsmart kommun

Riktlinjer - en klimatsmart kommun

Kommunen ska verka för en klimatsmart kommun genom att energikonsumtion- och distribution och val av fordon och drivmedel bidrar till minskad klimatpåverkan och lägre direkta och indirekta utsläpp av växthusgaser.

Mål	Indikator	Ansvarig	Medverkande
1. Kommunen ska arbeta systematiskt för minskad klimatpåverkan	1.1 Mängd totala utsläpp av koldioxid (ton)	Kommunledningsförvaltningen	Barn- och utbildningsförvaltningen, fritid- och kulturförvaltningen, miljöförvaltningen, räddningstjänsten, socialförvaltningen, tekniska förvaltningen, Habo energi, Habo bostäder, Habo kraft
2. Kommunen ska genomföra hållbara fastighetsinvesteringar	2.1 Andel gröna lån av totala låneskulden i förhållande till fastighetsinvesteringar (%)	Kommunledningsförvaltningen, Habo bostäder	Tekniska förvaltningen
3. Kommunens nybyggnationer ska uppnå nivå Silver (samlat betyg) enligt SGBCs gällande kriterier för Miljöbyggnad	3.1 Antal kommunal nybyggnation som är klassad som Miljöbyggnad enl. SGBC och där kommunen är byggherre (st). (Förklarande text: under respektive år, klassad innebär projekterad men inte certifierad)	Habo bostäder, tekniska förvaltningen	
4. Kommunens större ombyggnationer ska uppnå nivå Silver (samlat betyg) enligt SGBCs gällande kriterier för Miljöbyggnad. (Förklarande text: större ombyggnation definieras som rivning till stomme och uppbyggnad därifrån.)	4.1 Antal kommunal ombyggnation som är klassad som Miljöbyggnad enl. SGBC och där kommunen är byggherre (st). (Förklarande text: under respektive år, klassad innebär projekterad men inte certifierad)	Habo bostäder, tekniska förvaltningen	
5. Kommunens verksamheter och bolag ska systematiskt fasa ut enligt kommunens prioriteringsordning.	5.1 Antal utfasningsämnen (stycken) 5.2 Antal riskminskningsämnen (stycken) 5.3 Antal särskilt farliga ämnen enligt kandidatförteckningen (stycken)	Barn- och utbildningsförvaltningen, fritid- och kulturförvaltningen, räddningstjänsten, socialförvaltningen, tekniska förvaltningen, Habo energi	
6. Kommunen ska arbeta med energieffektivisering och energianvändningen årligen minska	6.1 Antal energieffektiviserade byggnader (st)	Tekniska förvaltningen, Habo bostäder	
	6.2 Mängd energianvändning (MWh)	Tekniska förvaltningen, Habo energi, Habo kraft, Habo bostäder	

Fortstättning på fokusområde 1: En klimatsmart kommun

Mål	Indikator	Ansvarig	Medverkande
7. Kommunen ska under åren 2020-2030 endast använda energi (el och värme) från fjärrvärme och/eller förnybara källor	7.1 Andel energi från förnybara energikällor (%)	Habo Energi, tekniska förvaltningen	
8. Kommunen ska producera minst 2800 MWh/år förnybar el (varav 1 400 MWh småskalig vattenkraft och 1 400 MWh solet) senast år 2030	8.1 Total installerad effekt solceller på kommunala byggnader och mark (kWp)	Habo Energi, tekniska förvaltningen	
	8.2 Produktion solcellsel på kommunala byggnader och mark (MWh)	Habo Energi, tekniska förvaltningen	
	8.3 Total kommunal elproduktion från småskalig vattenkraft (MWh)	Habo Energi	
	8.4 Antal anläggningar/investering för förnybar produktion av el, värme eller kyla (st)	Habo Energi, tekniska förvaltningen	
9. Kommunen ska distribuera minst 30 000 MWh/år förnybar energi (övrig energiproduktion exklusive el) senast år 2030	9.1 Total kommunal förnybar energidistribution, exklusive el (MWh)	Habo Energi	
10. Kommunen ska arbeta aktivt för att främja hållbara transporter och resor	10.1 Andel miljöfordon inom fordonsflottan (%).	Tekniska förvaltningen, Habo energi	Kommunledningsförvaltningen
	10.2 Mängd utsläpp av koldioxid kopplat till transporter och resor (ton)	Kommunledningsförvaltningen	Barn- och utbildningsförvaltningen, fritid- och kulturförvaltningen, miljöförvaltningen, räddningstjänsten, socialförvaltningen, tekniska förvaltningen, Habo energi
	10.3 Antal genomförda aktiviteter för att främja aktiva transporter – gå eller cykla (st)	Tekniska förvaltningen	Barn- och utbildningsförvaltningen, fritid- och kulturförvaltningen
	10.4 Aktualiserad cykelplan beslutad (Ja/nej)	Tekniska förvaltningen	
	10.5 Antal möten med deltagande i länsgemensam samverkan (stycken)	Tekniska förvaltningen	

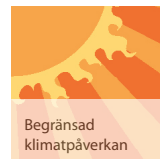
Mål	Indikator	Ansvarig	Medverkande
11. Kommunens upphandlade transporter ska ske med förnybara drivmedel senast 2030	11.1 Andel förnybara drivmedel vid kommunens upphandlade transporter (%)	Kommunledningsförvaltningen, Habo energi	Barn- och utbildningsförvaltningen, fritid- och kulturförvaltningen, miljöförvaltningen, räddningstjänsten, socialförvaltningen, tekniska förvaltningen, Habo bostäder, Habo kraft

Fokusområde 2: Hållbar konsumtion och produktion

Riktlinjer - hållbar konsumtion och produktion

Kommunen ska arbeta för att effektivisera resursanvändning genom hållbar upphandling, främja en hållbar konsumtion och dessutom uppmuntra till en hållbar produktion. Kommunen ska arbeta för att minimera miljö- och klimatpåverkan från den kommunala verksamhetens livsmedelskonsumtion och avfallshantering.

Mål	Indikator	Ansvarig	Medverkande
12. Krav enligt hållbar upphandling ska vara en naturlig del i upphandlingsprocessen och lämpliga miljökrav ska ställas, då upphandlingen bedöms ha betydande miljöpåverkan.	12.1 Andel avtal där miljökrav ställs, då upphandlingen bedöms ha betydande miljöpåverkan (%).	Kommunledningsförvaltningen, Habo energi	Barn- och utbildningsförvaltningen, fritid- och kulturförvaltningen, miljöförvaltningen, räddningstjänsten, socialförvaltningen, tekniska förvaltningen, Habo bostäder, Habo kraft
	12.2 Antal genomförda åtgärder kopplat till upphandling av livsmedel som gynnar ett rikt odlingslandskap (st)	Kommunledningsförvaltningen	Tekniska förvaltningen
13. Kommunen ska främja cirkularitet vid upphandling och inköp	13.1 Antal upphandlingar där krav ställs för att främja cirkularitet, då sådana krav bedömts lämpliga (st)	Kommunledningsförvaltningen, Habo energi	Barn- och utbildningsförvaltningen, fritid- och kulturförvaltningen, miljöförvaltningen, räddningstjänsten, socialförvaltningen, tekniska förvaltningen, Habo bostäder, Habo kraft
14. Kommunen ska arbeta aktivt för att minimera miljö- och klimatpåverkan från livsmedelskonsumtionen.	14.1 Andel närproducerade livsmedel i kommunala verksamheter (%)	Tekniska förvaltningen	
	14.2 Andelen producerade vegetariska portioner i skola (%)	Tekniska förvaltningen	
	14.3 Andelen producerade vegetariska portioner i förskolor (%)	Tekniska förvaltningen	
	14.4 Antal kg CO ₂ -ekv/kg livsmedel	Tekniska förvaltningen	

Fortstättning på fokusområde 2: Hållbar konsumtion och produktion

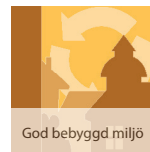
Mål	Indikator	Ansvarig	Medverkande
15. Matsvinnet från de kommunala tillagnings- och beredningsköken ska minska	15.1 Mängd serveringssvinn, mäts genom stickprov (kg/%)	Tekniska förvaltningen	
	15.2 Mängd tallrikssvinn, mäts genom stickprov (kg/%)	Tekniska förvaltningen	
16. Kommunen ska arbeta för cirkularitet och avfallsförebyggande	16.1 Antal genomförda insatser/aktiviteter för att minska avfallsmängder (st)	Kommunledningsförvaltningen	Barn- och utbildningsförvaltningen, fritid- och kulturförvaltningen, miljöförvaltningen, räddningstjänsten, socialförvaltningen, tekniska förvaltningen

Fokusområde 3: Hållbart nyttjande av natur, vatten och mark

Riktlinjer - hållbart nyttjande av natur, vatten och mark

Kommunen ska arbeta för ett hållbart nyttjande av natur, vatten och mark. Kommunen ska värna om en hållbar markanvändning genom att främja de ekosystemtjänster som naturen erbjuder. Kommunen ska vara rustad för och anpassad till att möta de klimatförändringar vi inte råder över.

Mål	Indikator	Ansvarig	Medverkande
17. Kommunen ska arbeta för att bevara och utveckla ekosystemtjänster och biologisk mångfald	17.1 Finns etablerat systematiskt arbete med biologisk mångfald? (ja/nej)	Kommunledningsförvaltningen	Barn- och utbildningsförvaltningen, fritid- och kulturförvaltningen, miljöförvaltningen, räddningstjänsten, socialförvaltningen, tekniska förvaltningen
	17.2 Grönplan beslutad (ja/nej)	Tekniska förvaltningen	Fritid- och kulturförvaltningen, kommunledningsförvaltningen, miljöförvaltningen
	17.3 Antal genomförda åtgärder i grönplanens handlingsplan (st)	Tekniska förvaltningen	Fritid- och kulturförvaltningen, kommunledningsförvaltningen, miljöförvaltningen
	17.4 Andel skyddad natur (%)	Kommunledningsförvaltningen	
	17.5 Andel betesmark (%)	Kommunledningsförvaltningen	
	17.6 Antal åtgärdade vandringshinder (st)	Miljöförvaltningen	
	17.7 Antal upprättade åtgärdsplaner för vattendrag/vattenförekomst (st)	Miljöförvaltningen	
18. Kommunen ska arbeta för hållbar vattenanvändning med låg miljöpåverkan	18.1 Antal platser där regnvatten kan hämtas för bevattning (st)	Tekniska förvaltningen	
	18.2 Antal åtgärdade felkoppingar (st)	Tekniska förvaltningen	
	18.3 Aktualiserad VA-plan beslutad (Ja/nej)	Tekniska förvaltningen	Kommunledningsförvaltningen, miljöförvaltningen, räddningstjänsten
	18.4 Antal deltagande vid utbildning om klimatanpassad dagvattenhantering (st)	Tekniska förvaltningen	

Fortstättning på fokusområde 3: Hållbart nyttjande av natur, vatten och mark

Mål	Indikator	Ansvarig	Medverkande
	18.5 Antal genomförda kompetenshöjande insatser för klimatanpassad dricksvattenhantering och kommunal vattenförsörjning (st)	Tekniska förvaltningen	
	18.6 Utredning om möjlig reservvattenförsörjning genomförd (Ja/nej)	Tekniska förvaltningen	
	18.7 Vattendrag med god ekologisk status*, andel (%)	Kommunledningsförvaltningen	Miljöförvaltningen, tekniska förvaltningen
19. Kommunen ska vara väl anpassad efter klimatförändringar och de samhällspåverkande konsekvenser som följer av dessa	19.1 Handlingsplan beslutad (ja/nej)	Kommunledningsförvaltningen	Miljöförvaltningen, räddningstjänsten, tekniska förvaltningen
	19.2 Antal genomförda åtgärder för klimatanpassning (st)	Kommunledningsförvaltningen, räddningstjänsten, miljöförvaltningen, tekniska förvaltningen	Barn- och utbildningsförvaltningen, fritid- och kulturförvaltningen, socialförvaltningen
	19.3 Andel verksamheter för vilka en KSA, klimat- och sårbarhetsanalys inför ett förändrat klimat har genomförts (%)	Kommunledningsförvaltningen	Räddningstjänsten, miljöförvaltningen, tekniska förvaltningen
	19.4 Programmet för trygghet och säkerhet samt/eller relevant delprogram tar hänsyn till och förebygger de klimataffekter som ingår i kommunens KSA, klimat- och sårbarhetsanalys (ja/nej)	Räddningstjänsten	Kommunledningsförvaltningen
	19.5 Antal genomförda strategiska åtgärder i tillsynsplanering (st)	Miljöförvaltningen	
	19.6 Antal genomförda tillsynsbesök i förskolor och skolor (st)	Miljöförvaltningen	
	19.7 Antal genomförda tillsynsbesök i äldreboende (st)	Miljöförvaltningen	
20. Kommunen ska bedriva tillsyn, initiera och driva på säker hantering av förorenade områden	20.1 Antal inventerade och riskklassade potentiellt förorenade områden (st)	Miljöförvaltningen	
	20.2 Antal utförda undersökningar på förorenade områden i riskklass 1 och 2 (st)	Miljöförvaltningen	
	20.3 Antal utförda efterbehandlingsåtgärder på förorenade områden i riskklass 1 och 2 (st)	Miljöförvaltningen	

*Bedömning av ekologisk status för växt- och djurarter i och kring vattnet samt om vattenförekomsten är fysiskt förändrad. Exempel på olika faktorer som påverkar ekologisk status: bottenfauna, vandringshinder, fiske, flödesreglering

Fokusområde 4: Utbildning, kommunikation och engagemang

Riktlinjer - Utbildning, kommunikation och engagemang

Kommunen ska kommunicera miljö- och klimatrelaterade frågor till medarbetare, förtroendevalda, kommuninvånare, företag och föreningar i syfte att öka engagemanget för och delaktigheten i en miljömässigt hållbar utveckling.

Mål	Indikator	Ansvarig	Medverkande
21. Kommunen ska utbilda och engagera sina anställda och förtroendevalda för att skapa ett aktivt miljö- och hållbarhetsarbete	21.1 Andel medarbetare och förtroendevalda som har genomgått webbaserad grundläggande hållbarhetsutbildning (%)	Kommunledningsförvaltningen	Barn- och utbildningsförvaltningen, fritid- och kulturförvaltningen, miljöförvaltningen, räddningstjänsten, socialförvaltningen, tekniska förvaltningen, Habo energi, Habo bostäder, Habo kraft
	21.2 Antal inrapporterade dagvattenlösningar i läns-gemensam digital lösning (st)	Tekniska förvaltningen	
	21.3 Antal möten med deltagande i läns-gemensamt nätverk (st)	Tekniska förvaltningen	
	21.4 Antal möten med deltagande i samverkansmöten (st)	Tekniska förvaltningen	
	21.5 Metoder/verktyg används för att implementera social hållbarhet i samhällsplanering (Ja/nej)	Tekniska förvaltningen	Kommunledningsförvaltningen
	21.6 Antal genomförda aktiviteter för att höja kunskapen om biologisk mångfald (st)	Kommunledningsförvaltningen	Barn- och utbildningsförvaltningen, fritid- och kulturförvaltningen, miljöförvaltningen, räddningstjänsten, socialförvaltningen, tekniska förvaltningen
22. Kommunen ska undervisa elever och barn i skolor och förskolor för att skapa en förståelse och kunskap kring miljöperspektivet i samhällsutvecklingen	22.1 Andel elever som uppnått godkänt betyg i biologi, geografi och samhällskunskap enligt gällande läroplan (%) (åk 6, 7, 8, 9)	Barn- och utbildningsförvaltningen	

Fortstättning på fokusområde 4: Utbildning, kommunikation och engagemang

Mål	Indikator	Ansvarig	Medverkande
	22.2 Andel inskrivna barn i förskola från det år barnet fyller 3 år. Barnen inskrivna i förskolan ska ta del av läroplanens innehåll/styrdokument (%)	Barn- och utbildningsförvaltningen	
23. Kommunen ska uppmuntra föreningar i den geografiska kommunen till att aktivt jobba med ett miljörelaterat förbättringsarbete	23.1 Antal genomförda informationstillfällen/aktiviteter för föreningar med miljö- och hållbarhetsfokus (st)	Fritid- och kulturförvaltningen	Kommunledningsförvaltningen
	23.2 Ev Antal genomförda aktiviteter genom ideellt engagemang för biologisk mångfald och friluftsliv (st)	Fritid- och kulturförvaltningen	Kommunledningsförvaltningen
24. Kommunen ska uppmuntra företag i den geografiska kommunen till att aktivt jobba med ett miljörelaterat förbättringsarbete	24.1 Kontinuerligt arbete för att ge företag och föreningar tips kring verktyg för ett miljörelaterat förbättringsarbete (ja/nej)	Kommunledningsförvaltningen	
	24.2 Antal företag som deltagit i arrangemang/aktiviteter med miljö- och hållbarhetsfokus (st)	Kommunledningsförvaltningen	
	24.3 Antal genomförda workshop för cirkulär ekonomi (st)	Kommunledningsförvaltningen	
	24.4 Antal tillsynsbesök där kemikaliefrågor har uppmärksamats (st)	Miljöförvaltningen	
25. Kommunen ska informera och uppmuntra invånare till att agera hållbart	25.1 Kontinuerligt arbete för att informera och uppmuntra invånarna att agera miljösmart har skett (ja/nej)	Kommunledningsförvaltningen	
	25.2 Antal genomförda målgruppsdialoger med unga (st)	Tekniska förvaltningen	Barn- och utbildningsförvaltningen, fritid- och kulturförvaltningen
	25.3 Antal genomförda aktiviteter för att utveckla gröna, tillgängliga och trygga utemiljöer (st)	Tekniska förvaltningen	Barn- och utbildningsförvaltningen, fritid- och kulturförvaltningen
	25.4. Antal genomförda informationsinsatser för att förebygga invasiva främmande arter (st)	Miljöförvaltningen, tekniska förvaltningen	Kommunledningsförvaltningen

